AgEcon SEARCH
RESEARCH IN AGRICULTURAL & APPLIED ECONOMICS

The World's Largest Open Access Agricultural & Applied Economics Digital Library

This document is discoverable and free to researchers across the globe due to the work of AgEcon Search.

Help ensure our sustainability.

Give to AgEcon Search

AgEcon Search
http://ageconsearch.umn.edu
aesearch@umn.edu

*Papers downloaded from **AgEcon Search** may be used for non-commercial purposes and personal study only. No other use, including posting to another Internet site, is permitted without permission from the copyright owner (not AgEcon Search), or as allowed under the provisions of Fair Use, U.S. Copyright Act, Title 17 U.S.C.*

BULLETIN
of the Szent István University

SPECIAL ISSUE

PART I.

Gödöllő
2008

Editorial Board

Prof. György Füleki CSc. – *Chairman of the Editorial Board*

Prof. Miklós Mézes DSc. *editor*

Prof. Béla M. Csizmadia CSc.
Prof. Tamás T. Kiss CSc.
Prof. Gyula Huszenicza DSc.
Prof. Gábor Reischl DLA
Prof. István Szűcs DSc.

Edited by the Guest Editorial Board

Katalin Takács-György CSc, − C*hairman of the Guest Editorial Board*

József Lehota DSc
István Takács PhD
László Villányi CSc

With the support of

Faculty of Economics and Social Sciences, Szent István University

Management and Business Administration PhD School of Szent István University

Szerkesztőség

Szent István Egyetem
2103 Gödöllő, Páter Károly u. 1.

Kiadja a Szent István Egyetem

Felelős kiadó
Dr. Solti László egyetemi tanár, rektor

Technikai szerkesztő
Szalay Zsigmond Gábor

Felelős szerkesztő
Dr. Mézes Miklós egyetemi tanár

ISSN 1586-4502

Megjelent 380 példányban

Contents / Tartalomjegyzék

Part I. / I. kötet

Agricultural and rural development and international view
Agrár- és vidékfejlesztés, nemzetközi kitekintés

ÁCS, SZ. – DALLIMER, M. – HANLEY, N. – ARMSWORTH, P.: Impacts of policy reform on hill farm incomes in UK 11
BIELIK, P. – RAJČÁNIOVÁ, M.: Some problems of social and economic development of agriculture 25
BORZÁN A. – SZIGETI C.: A Duna-Körös-Maros-Tisza Eurorégió gazdasági fejlettségének elemzése a régiók Európájában 37
CSEH PAPP, I. Regionális különbségek a magyar munkaerőpiacon 45
NAGY, H. – KÁPOSZTA, J.: Convergence criteria and their fulfilment by the countries outside the Euro-zone 53
OSZTROGONÁCZ, I. – SING, M. K.: The development of the agricultural sector in the rural areas of the Visegrad countries 65
PRZYGODZKA, R.: Tradition or innovation – which approach is better in rural development? The case of Podlasie Region 75
TAKÁCS E. – HUZDIK K.: A magyarországi immigráció trendjei az elmúlt két évtizedben 87
TÓTHNÉ LŐKÖS K. – BEDÉNÉ SZŐKE É. – GÁBRIELNÉ TŐZSÉR GY.: országok összehasonlítása néhány makroökonómiai mutató alapján 101
VINCZE M. – MADARAS SZ. Analysis of the Romanian agriculture in the period of transition, based on the national accounts 111

Agricultural trade and marketing
Agrárkereskedelem, marketing

ADAMOWICZ, M.: Consumer behavior in innovation adaptation process on fruit market 125
FÉNYES, T. I. – MEYER, N. G. – BREITENBACH, M. C.: Agricultural export and import assessment and the trade, development and co-operation agreement between South Africa and the European Union 137
KEMÉNYNÉ HORVÁTH ZS.: The transformation of market players on the demand-side of the grain market 151
LEHOTA J. – KOMÁROMI N.: A feldolgozott funkcionális élelmiszerek fogyasztói szegmentálása és magatartási jellemzői 159
LEHOTA J. – KOMÁROMI N.: Szarvasgomba fogyasztói és beszerzési magatartásának szegmentálása és jellemzői 169
NYÁRS, L. – VIZVÁRI, B.: On the supply function of the Hungarian pork market 177
SZAKÁLY Z. – SZIGETI O. – SZENTE V.: Fogyasztói attitűdök táplálkozási előnyökkel kapcsolatban 187
SZIGETI O. – SZENTE V. – MÁTHÉ A. – SZAKÁLY Z.: Marketing lehetőségek az állati eredetű hungarikumok termékpályáján 199
VÁRADI K.: Társadalmi változások és a marketing kapcsolatának modellezési lehetőségei 211

Sustainability and competitivness
Fenntarthatóság, versenyképesség

BARANYAI ZS. – TAKÁCS I.: A hatékonyság és versenyképesség főbb kérdései a dél-alföldi térség gazdaságaiban 225
BARKASZI L.: A kukoricatermesztés hatékonyságának és eredményességének vizsgálata 2003-2006 évi tesztüzemi adatok alapján 237
JÁMBOR A.: A versenyképesség elmélete és gyakorlata 249
LENCSÉS E.: A precíziós gazdálkodás ökonómiai értékelése 261
MAGÓ, L.: Low cost mechanisation of small and medium size plant production farms 273
SINGH, M. K. – KAPUSZTA, Á. – FEKETE-FARKAS, M.: Analyzing agriculture productivity indicators and impact of climate change on CEECs agriculture 287
STRELECEK, F. – ZDENĚK, R. – LOSOSOVÁ, J.: Influence of farm milk prices on profitability and long-term assets efficiency 297
SZÉLES I.: Vidéki versenyképesség-versenyképes vidékfejlesztés: AVOP intézkedések és azok kommunikációjának vizsgálata 303
SZŐLLŐSI L. – NÁBRÁDI A.: A magyar baromfi ágazat aktuális problémái 315
TAKÁCS I. – BARANYAI ZS. – TAKÁCS E. – TAKÁCSNÉ GYÖRGY K.: A versenyképes virtuális (nagy)üzem 327
TAKÁCSNÉ GYÖRGY K. – TAKÁCS E. – TAKÁCS I.: Az agrárgazdaság fenntarthatóságának mikro- és makrogazdasági dilemmái 341

Authors' index / Névjegyzék 355

Part II. / II. kötet

Economic methods and models
Közgazdasági módszerek, modellek

BARANYI A. – SZÉLES ZS.: A hazai lakosság megtakarítási hajlandóságának vizsgálata367
BHARTI, N.: Offshore outsourcing (OO) in India's ites: how effective it is in data protection? 379
BORSZÉKI É.: A jövedelmezőség és a tőkeszerkezet összefüggései a vállalkozásoknál....391
FERTŐ, I.: Comparative advantage and trade competitiveness in Hungarian agriculture ...403
JÁRÁSI É. ZS.: Az ökológiai módon művelt termőterületek nagyságát befolyásoló tényezők és az árutermelő növények piaci pozíciói Magyarországon.....413
KODENKO J. – BARANYAI ZS. – TAKÁCS I.: Magyarország és Oroszország agrárstruktúrájának változása az 1990-es évektől napjainkig 421
OROVA, I. – KOMÁROMI, N.: Model applications for the spread of new products in Hungarian market circumstances.....433
REKE B.: A vállalkozások egyensúlyi helyzetének változáskövető vizsgálata.....445
ŠINDELÁŘ, J.: Forecasting models in management.....453
SIPOS N.: A környezetvédelmi jellegű adók vizsgálata a fenntartható gazdálkodás vonatkozásában.....463
VARGA T.: Kényszerű „hagyomány": értékvesztés a mezőgazdasági termékek piacán.....475
ZÉMAN Z. – TÓTH M. – BÁRCZI J.: Az ellenőrzési tevékenység kialakítási folyamatának modellezése különös tekintettel a gazdálkodási tevékenységeket érintő K+F és innovációk elszámolására.....485

Land utilization and farm structure
Földhasználat, gazdaságstruktúra

FEHÉR, I. – MADARÁSZ I.: Hungarian land ownership patterns and possible future solutions according to the stakeholders' view 495
FEKETE-FARKAS, M. – SINGH, M. K. – ROUNSEVELL, M. – AUDSLEY, E.: Dynamics of changes in agricultural land use arising from climate, policy and socio-economic pressures in Europe.....505
LAZÍKOVÁ, J. – BANDLEROVA, A. – SCHWARCZ, P.: Agricultural cooperatives and their development after the transformation 515
ORLOVITS, ZS.: The influence of the legal background on the transaction costs on the land market in Hungary.....525
SADOWSKI, A.: Polish land market before and after transition.....531
SZŰCS, I. – FARKAS-FEKETE M. – VINOGRADOV, S. A.: A new methodology for the estimation of land value.....539

Innovation, education
Innováció, tudásmenedzsment

BAHATTIN, C. – PARSEKER, Z. – AKPINAR BAYIZIT, A. – TURHAN, S.: Using e-commerce as an information technique in agri-food industry 553
DEÁKY Z. – MOLNÁR M.: A gödöllői falukutató hagyományok: múlt és jelen 563
ENDER, J. – MIKÁCZÓ, A.: The benefits of a farm food safety system 575
FARKAS, T. – KOLTA, D: The European identity and citizenship of the university students in Gödöllő 585
FLORKOWSKI, W. J.: Opportunities for innovation through interdisciplinary research 597
HUSTI I.: A hazai agrárinnováció lehetőségei és feladatai 605
KEREKES K.: A Kolozs megyei Vidéki Magyar fiatalok pályaválasztása 617
SINGH, R. – MISHRA, J. K. – SINGH, M. K.: The entrepreneurship model of business education: building knowledge economy 629
RITTER K.: Agrár-munkanélküliség és a területi egyenlőtlenségek Magyarországon 639
SZALAY ZS. G.: A menedzsment információs rendszerek költség-haszon elemzése 653
SZÉKELY CS.: A mezőgazdasági vállalati gazdaságtan fél évszázados fejlődése 665
SZŰCS I. – JÁRÁSI É. ZS. – KÉSMÁRKI-GALLY SZ.: A kutatási eredmények sorsa és haszna 679

Authors' index / Névjegyzék 689

SUSTAINABILITY AND COMPETITIVNESS

FENNTARTHATÓSÁG, VERSENYKÉPESSÉG

VIDÉKI VERSENYKÉPESSÉG – VERSENYKÉPES VIDÉKFEJLESZTÉS (AVOP INTÉZKEDÉSEK ÉS AZOK KOMMUNIKÁCIÓJÁNAK VIZSGÁLATA)

COMPETITIVENESS OF THE COUNTRYSIDE-COMPETITIVE IMPROVEMENT OF THE SURVEY ON OPARD MEASURES AND COMMUNICATION OF THOSE

SZÉLES IVETT

Abstract

In the period of 2004-2006 of the OPARD, Hungary had an amount of HUF 107.8 billion, which was divided through three priorities, and inside these priorities there were ten actions. Through the use of the comparative advantages, the OPARD considers that the improvement of the agricultural production effectiveness, as well as the competitiveness and income security are important. In the areas which are less suitable for competitive economic improvement, it provides sustainable, multifunction agriculture, and the foundation of the conditions of the associated activities. The objective of my thesis is to analyse the measurements by examining their intensity and examining the accepted and refused applications, together with the communication monitoring of these arrangements. I intend to provide information about my experiences collected during the programme, which supports the measurements of the EAFRD / European Agricultural Fund of Rural Development / in the period of 2007-2013.

Összefoglalás

Az AVOP 2004-2006-os időszakában a rendelkezésre álló keret 107,8 milliárd Ft, amely három prioritáson, ezen belül is tíz intézkedésen keresztül kerül kifizetésre. Az AVOP a komparatív előnyök hasznosításával alapvető fontosságúnak tekinti a mezőgazdasági termelés hatékonyságának növelését, a termelők verseny-, jövedelem pozíciójának kedvezőbbé, biztonságosabbá tételét. A versenyképes gazdasági fejlődésre kevésbé alkalmas területeken pedig a fenntartható, többfunkciós mezőgazdaság kialakítását, a társítható tevékenységek feltételeinek megteremtését szolgálja.

A tanulmány célja az AVOP intézkedések elemzése az intézkedések intenzitásának összehasonlító vizsgálatával, a sikeres és elutasított pályázatok regionális eloszlásával, valamint azok kommunikációjának megfigyelése. Célkitűzésem a program során gyűjtött tapasztalatok alapján olyan információ nyújtása, amely a 2007-2013-as programozási időszakban az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap (EMVA) intézkedéseihez nagymértékben hozzájárul.

Kulcsszavak: támogatás, komparatív előnyök, modellezés, szaktanácsadás

Bevezetés

Dolgozatom témája a vidéki versenyképesség-versenyképes vidékfejlesztés bemutatása, ezen belül is külön figyelmet szentelve az AVOP intézkedések vizsgálatára, valamint az Európai Unió agrárágazatnak nyújtott támogatásaira.

Dolgozatomban célkitűzésként fogalmaztam meg azt, hogy a versenyképesség elérésének együtt kell járnia a termékeknek az EU által megkövetelt minőségbiztosítási rendszerének a megtartásával és ezzel összefüggésben az élelmiszerbiztonság fejlesztésével az új technológiák bevezetése alapján. A földhasználat racionalizálása során szükséges figyelembe venni a fenntartható mezőgazdaság környezetbarát fejlesztési lehetőségeit.

A versenyképességi cél mellett elengedhetetlen az Európai Unió felé tett kötelezettségvállalásunkkal összhangban környezetvédelmi, állathigiéniai és – elhelyezési normák teljes körű betartása, valamint a vidék felzárkóztatásának elősegítése is.
Köztudott, hogy mezőgazdaság az összes nemzetgazdasági ágazat közül több szempontból is a legproblémásabb ágazat, ugyanis más jellegű finanszírozást igényel, melynek oka a sajátosságaiban keresendő.
A mai mezőgazdaság piaci alkalmazkodóképessége gyengült, romlott a hatékonyság, a versenyképesség, kedvezőtlenül alakult a jövedelemtermelő-képesség, mindez folyamatos tőkeerózióhoz vezetett. A mezőgazdaság versenyképességének fenntartása – más szemszögből – csak megfelelő tőke- és hitelellátással lehetséges.
Fontos lenne az agrárfinanszírozás modernizálása, illetve az EU-ban alkalmazott gyakorlat még hatékonyabb követése.
A dolgozatom első részében a mezőgazdaság, az agrár- és vidékfejlesztés helyzetét, sajátosságait, valamint a vidékfejlesztési támogatások jellemzőit vázolom fel. Visszatekintek az AVOP előcsatlakozási alapjáig, a SAPARD-ig (Különleges Segélyprogram a Mezőgazdaságra és a Vidékfejlesztésre. Angol rövidítéssel: Special Accession Programme for Agricultural and Rural Development).
Ezt követően bemutatásra kerül az Agrár- és Vidékfejlesztési Operatív Program (AVOP, angol rövidítéssel: Operative Programme for Agricultural and Rural Development). Az elmúlt évek adatain keresztül mutatom be az AVOP kialakulásának és fejlődésének hullámvölgyeit.
A dolgozat második részében a pályázati lehetőségek, a pályázatkezelés, illetve azok kommunikációs vizsgálata és értékelése, valamint azok problémái és lehetséges megoldásai kerülnek előtérbe.
Végül említést teszek az AVOP utódjáról, az egységes Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapról (EMVA-ról), amellyel zárom munkámat.

Anyag és módszer

A választott téma gazdag forrásanyaga a statisztikai és az üzemi szintű adatbázisra épül, így a rendelkezésre álló adatok és információk a fontosabb gazdasági célkitűzések megvalósítására, és az objektív véleményalkotásra adnak lehetőséget.
A dolgozatban rámutatok arra, hogy a mezőgazdaság versenyképességéhez elválaszthatatlanul kapcsolódik a piaci viszonyoknak megfelelő *üzemi szerkezet* kialakítása, figyelembe véve a hazai, az EU közös piaci és kívüli exportlehetőségeket.
A beruházási célkitűzések a piaci viszonyoknak megfelelő *termelési szerkezet* kialakítását kell, hogy eredményezzék, és ezzel növelhető a hazai termelők komparatív előnyei, a foglalkoztatási szint növelésével párhuzamosan.
A program végrehajtásának helyzetéről a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium Irányító Hatósági főosztálya folyamatosan rendelkezésre bocsátotta az információkat a Nemzeti Fejlesztési Hivatal (NFH) alapadatai alapján. A beérkezett és nyertes (támogatott) pályázatok vizsgálatának alapadatai az interneten hozzáférhetőek voltak.

A tanulmányban a következő módszereket alkalmaztam:

- Statisztikai adatgyűjtés
- Összehasonlító elemzés
- Kérdőíves elemzés
- Esettanulmány
- Modellezés

A következőkben kísérletet teszek arra, hogy bemutassam és értékeljem:

- Az intézkedések intenzitásának vizsgálatával a prioritások, intézkedések körét, azok változását és okait,

- a beterjesztett pályázatok prioritásonkénti és intézkedésenkénti számának alakulását,
- az igényelt, elfogadott és hatályba lépett támogatási, továbbá a rendelkezésre álló keretösszegek alakulását.

A kérdőíves felmérés során az összefüggések közötti átláthatóság végett a dolgozatomban az egyes intézkedések közötti összefüggéseket, különböző ábrákkal, grafikonokkal, valamint táblázatokkal kívánom szemléltetni.

A vidékfejlesztési támogatások jellemzői

Az Európai Mezőgazdasági Orientációs és Garancia Alap (EMOGA) Orientációs Részlegéből folyósítják.
Az orientációs alapból fejlesztési beruházásokhoz, képzési programokhoz, élelmiszer-feldolgozáshoz, marketinghez, a fiatal gazdák támogatásához és vidéki területek fejlesztéséhez lehet pénzügyi forrásokhoz jutni.
A vidékfejlesztés és a mezőgazdaság strukturális átalakításának költségeit az EMOGA Orientációs Osztálya fedezi.
Ebből az alapból támogatják az oktatást és továbbképzést, a fiatal gazdákat, valamint a kedvezőtlen adottságú területeket is.
Ezeket a kiadásokat a Strukturális Alapokra vonatkozó szabályok szerint kezelik, és a támogatásra való jogosultságot nagyon szigorúan ellenőrzik, például légi felvételekkel ellenőrzik a termés nagyságát, vagy elektronikus azonosító rendszerrel az állatok számát. [1]

A két támogatási forma közötti különbség:

A *garanciaalapból folyósított támogatások* a hétéves Nemzeti Vidékfejlesztési Terv alapján vehetők igénybe. A támogatás 80 százalékát az Európai Unió, 20 százalékát pedig a magyar költségvetés állja. Önrészt nem kell fizetni.
Az *orientációs alapból lehívható támogatásokat* a Strukturális Alapok keretében osztják, így azokra más szabályok érvényesek. Mivel ebből alapvetően vidékfejlesztési beruházásokat finanszíroznak, itt a pályázónak gazdálkodói önrészt is fel kell mutatnia. Az EU maximum 50 százalékot vállal, a magyar költségvetés maximum 40 százalékot, az önrész 35 százalék.

Eredmények és azok értékelése

Agrár-és Vidékfejlesztési Operatív Program (AVOP)

Magyarország Európai Unióhoz történő csatlakozása után, 2004 májusától jogosulttá vált egyrészt az EU Strukturális Alapjainak támogatására, melyek elsődleges célja, hogy segítsék a tagállamok; valamint a régiók közötti fejlettségi különbségek csökkentését; másrészt pedig a Kohéziós Alapból történő támogatásra. Az alapok megalapozott felhasználásához a tagállamoknak, illetve a jelölteknek nemzeti stratégiát kellett kidolgozni a 2004-2006-os időszakra vonatkozóan, amely a Nemzeti Fejlesztési Tervben (NFT) öltött formát. Ebben összefoglalják a legfontosabb célkitűzéseket és prioritásokat. A tervhez öt operatív program kapcsolódik, melyek egyike az *Agrár- és Vidékfejlesztési Operatív Program (AVOP),(I1).*
Általánosságban elmondható, hogy az AVOP, hasonlóan a SAPARD Tervhez egy programdokumentum, a fejlesztési célok megfogalmazása mellett tartalmazza a fejlesztési irányokat meghatározó stratégiát, valamint az intézkedések céljának és tartalmának rövid összegzését.
A részleteket tekintve a programdokumentum tartalmazza az AVOP előzetes (ex – ante) értékelésének megállapítását, melyeket független értékelők készítettek a programozás

[1] Fülöp Zsuzsanna, Szentirmay Zoltán (2001/2002) pp. 1-4.

időszakában, a partnerségi egyeztetés összefoglalását, áttekintést a mezőgazdaság, élelmiszer – feldolgozás, valamint vidék helyzetéről, szerepéről, sajátosságairól (Kemendy, 2006).

E mellett említést tesz a program az előcsatlakozási alapok (Phare, SAPARD) tapasztalatairól, kifejti az agrár és vidékfejlesztés célkitűzéseit, stratégiáját és prioritásait, ismerteti az egyes prioritásokat és az azokhoz tartozó intézkedéseket.
Megállapíthatjuk benne, hogy az AVOP milyen kapcsolatban áll a közösségi politikákkal és prioritásokkal (pl: Közös Agrárpolitika, Közös Halászati Politika, versenypolitika, esélyegyenlőség, környezetvédelem, stb.), továbbá az indikatív pénzügyi tervet, a végrehajtásra vonatkozó rendelkezéseket, valamint a monitoringra, értékelésre, pénzügyi irányításra és ellenőrzésre vonatkozó részeket (Maácz, 2006).
Az AVOP–hoz kapcsolódik a PKD, azaz a Program–Kiegészítő Dokumentum, mely elsősorban az AVOP egyes intézkedéseinek bemutatását, a végrehajtás intézményrendszerének, folyamatainak részleteit foglalja magában.

Az AVOP megvalósításában a következő intézmények vesznek részt:

- Az AVOP irányító hatósági feladatainak megvalósítására, a program jogszabályoknak megfelelő adminisztratív, pénzügyi és szakmai irányítására **Irányító Hatósági Főosztály** néven kijelölésre került egy szervezeti egység az FVM-ben.
- Az MVH az AVOP végrehajtásában – a programban rögzített – feladatokat látja el, úgynevezett „közreműködő szervezet”-ként (pl. pályázati felhívások, dokumentációk és útmutatók elkészítése, pályázatok befogadása, regisztrálása, ellenőrzés, értékelés, pályázók értesítése stb.) (Tóth et al., 2006)

Az AVOP célja kettős, egyrészt a mezőgazdasági termelés és élelmiszer-feldolgozás versenyképességének javítása, másrészt a vidék felzárkóztatásának elősegítése.

Az EU szerepe az AVOP kapcsán

Az AVOP megvalósításához rendelkezésre álló közösségi és hazai támogatási forrás 2004-2006 között 107,8 milliárd forint, vagyis az Európai Unió az AVOP-hoz ennyi pénzügyi hozzájárulást irányoz elő.

A Program két Strukturális Alapból – az Európai Mezőgazdasági és Orientációs Alap (EMOGA) *Orientációs Részlegéből*, valamint a *Halászati Orientációs Pénzügyi Eszközből* (HOPE) – részesül közösségi társfinanszírozásban. Az AVOP-ban megjelenő intézkedések egy részét kizárólag *nemzeti forrásból* finanszírozzák, amely 26 932 millió forintot tett ki a programozási időszakban.

Az *Orientációs Részleg forrásai* 2004-ben 10, 2005-ben 18 milliárd Ft-ot tettek ki, ez 2006-ban kb. 20 milliárd Ft-nak felel meg, amelyek a hazai résszel (3, 6 és 7 milliárd Ft-tal) kiegészülve összesen 64 milliárd Ft forrást jelentenek az említett 3 évben (1.ábra).

Az AVOP a forrásallokáció tanúsága szerint meghatározó mértékben a mezőgazdasági, illetve élelmiszeripari üzemek beruházásainak támogatására valamint az önkormányzatok mezőgazdasági infrastruktúrájának kiépítésére és korszerűsítésére koncentrált.

Ezek az agrárágazat vállalkozásainak jövedelemtermelő képességének erősítését közvetlenül, vagy közvetve szolgálhatják.
Úgy gondolom, hogy a Program jól megfelel az agrárvállalkozói oldal igényeinek, viszont a túlzott forráskoncentráció azonban megnehezítheti a közösségi és nemzeti vidékfejlesztési célok elérését.
Néhány intézkedés esetében az alacsony forráskeret ugyan indokolható: ezeket olyan beavatkozásoknak tekinthetjük, amelyek önmagukban nem értelmezhetők, de fontosak más akciók hatásainak erősítéséhez.

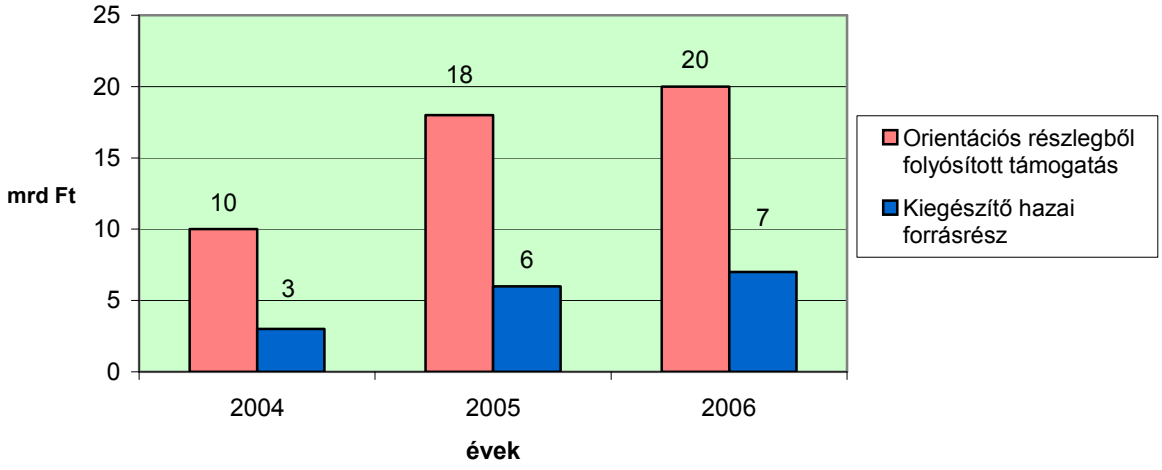

1. ábra: Az Orientációs Részleg forrásai
Forrás: FVM Irányító Hatóság /AVOP jelentés 2006.március/

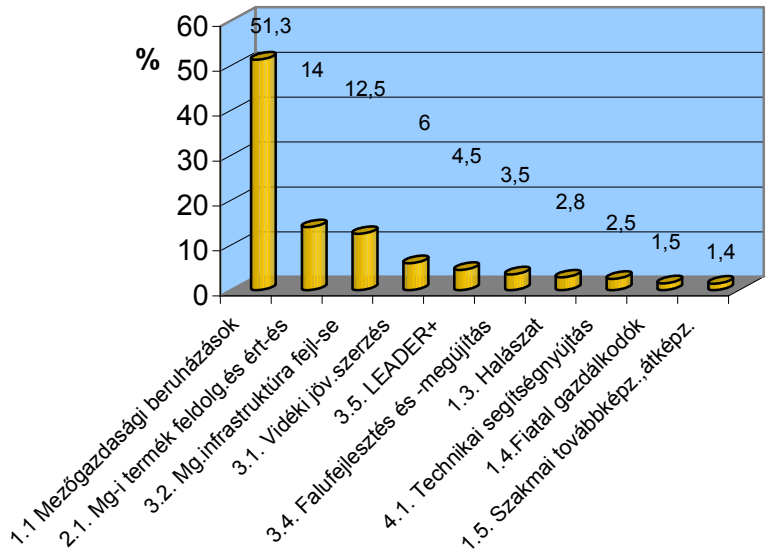

2. ábra: Az AVOP forráskeretének megoszlása (intézkedésenként, a teljes program százalékában)
Forrás: AVOP jelentés, FVM, 2006

Például ilyen az 1.5. „Szakmai továbbképzés és átképzés támogatása” intézkedés. A legtöbb kis méretű intézkedés azonban nem ilyen, hanem saját jogon kíván hatást elérni.
Ilyenek az 1.3. „A halászati ágazat strukturális támogatása”, 1.4. „Fiatal gazdálkodók induló támogatása”, de főleg a 3.1. „A vidéki jövedelemszerzési lehetőségek bővítése”, illetve a 3.4. „Falufejlesztés, és -megújítás, a vidék tárgyi és szellemi örökségének védelme és megőrzése” intézkedések. Figyelembe véve az eléggé kicsi összegeket, bizonytalanná válik, hogy az AVOP ezeken a területeken képes lesz-e valamilyen észlelhető országos vagy regionális hatás kifejtésére, de úgy gondolom, hogy az EMVA indulását is kellőképpen elősegíti.

A Program célja és prioritásai

Az Agrár-és vidékfejlesztési Operatív Program három fő célt jelöl meg, melyekhez 10 intézkedés társul (FVM kiadvány, 2005):
Az AVOP célja a mezőgazdasági termelés és élelmiszer-feldolgozás versenyképességének javítása, valamint a vidék felzárkóztatásának elősegítése.
Az *3.ábrából* jól megfigyelhető, hogy a program-költségvetésből a legnagyobb arányban (56%-ban) az I. „A versenyképes alapanyag-termelés megalapozása a mezőgazdaságban" prioritás részesedik. A források 14%-át a II. „Az élelmiszer-feldolgozás modernizálása" prioritás, 27%-át a III. „A vidéki térségek fejlesztése" prioritás kötik le. A technikai segítségnyújtásra a források 3%-a jut.

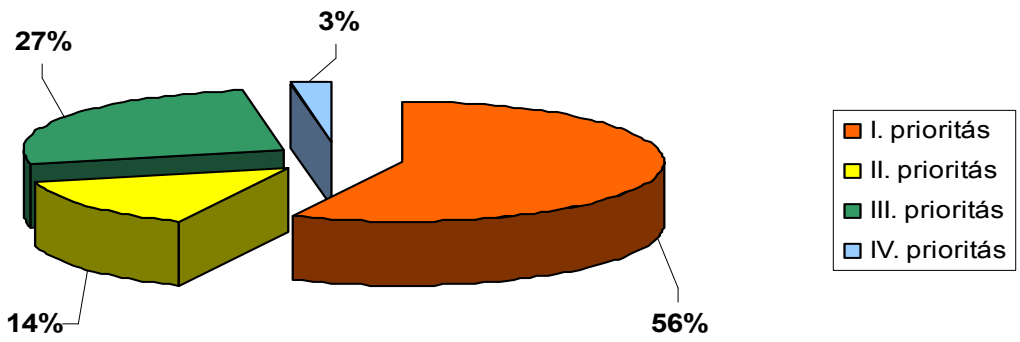

3. ábra: Az egyes prioritások részesülése az AVOP-ban, %-os megoszlásban
Forrás: FVM Kiadványa, 2006

A pályázatok vizsgálata régiónként

A *4. ábrán* kívánom szemléltetni a 2006. október 20-ig beterjesztett és elutasított AVOP pályázatok számát. A grafikon az egyes AVOP intézkedésekre beérkezett pályázatok feldolgozási folyamatát mutatja be.
A *4. ábrából* megfigyelhetjük, hogy 2006. október 20-ig 9934 db pályázat érkezett be, ebből 2227 db-ot elutasítottak, amely 22,4%-nak felel meg.
Ez utóbbi pályázatok *legkisebb aránya* (19,9%) a Nyugat-Dunántúli, a legnagyobb (25%) pedig az Észak-Magyarországi Régióban volt. A legtöbb pályázatot benyújtó Észak-Alföldi Régióban ez a mérték átlag alatti, 20%.
Az adatok elemzése során azt a következtetést vontam le, hogy az arányok kialakulásának okai sokszínűek és eltérőek lehetnek. Véleményem szerint azért, mert a gazdák informáltsága, képzettsége; a szaktanácsadók felkészültsége; a technikai fejlettségi színvonal; valamint a munkahelyi lehetőségek régiónként eltérőek voltak.

A 2006. év vizsgálata során megfigyelhető *(5. ábra)*, hogy a változások a régiók arányában növekedtek, de nem történt nagyfokú változás. Annyit érdemes megjegyezni, hogy a legnagyobb támogatási összeg arány szintén a Nyugat-Dunántúli Régióban (73,5%) volt. Fontos, hogy a legkisebb támogatási összeg arány az Észak-Magyarországi Régióban (56,7%) mutatkozott, de a legmagasabb támogatási igény itt jelentkezett.

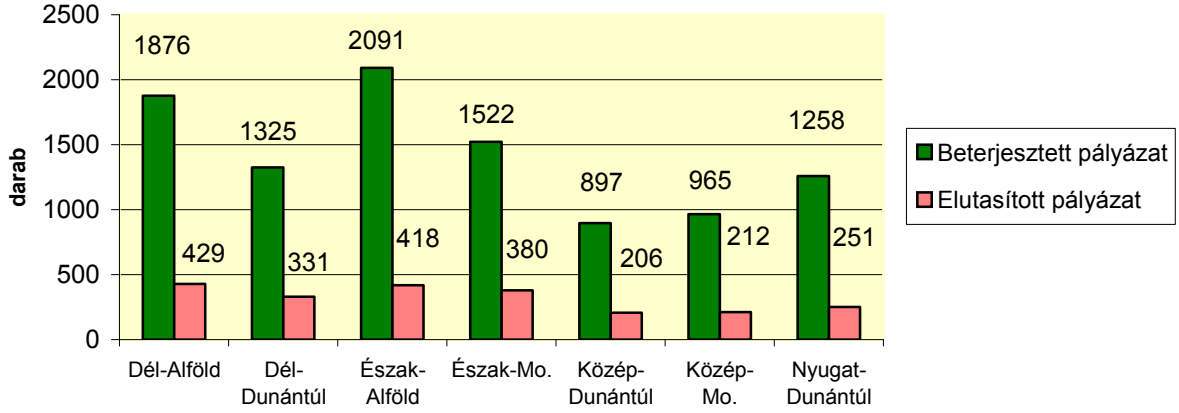

4. ábra: A beterjesztett és elutasított AVOP pályázatok száma, aránya régiónként (2006. október 20.)
Forrás: EMIR NFH adatok alapján (*I2*) saját számítások

Véleményem szerint ennek okai valószínűleg azok voltak, hogy az infrastruktúra elmaradott a többi régióhoz képest, valamint nem volt átlátható a szaktanácsadás.

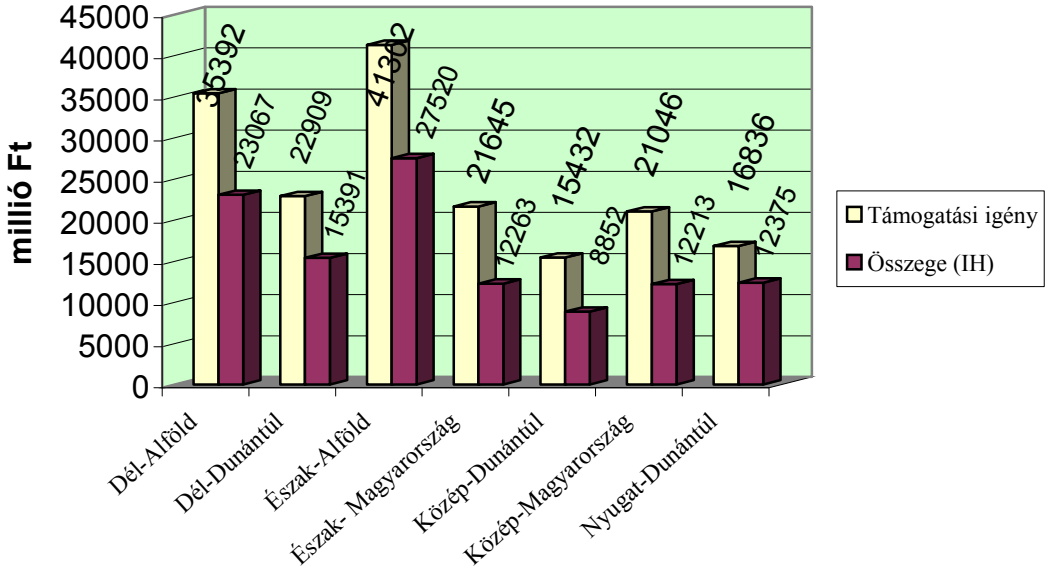

5. ábra: Az értékelt és az Irányító Hatóság által jóváhagyott pályázatok támogatási összege, aránya régiónként 2006. október 20-ig
Forrás: EMIR NFH adatok alapján (*I2*) saját számítások

Az AVOP kommunikációja

Az AVOP pályázati rendszerének tájékoztatási rendszere:
Mára a pályázati rendszerek elengedhetetlen részévé vált az interneten keresztül történő támogatás. A pályázatok sokrétűsége, a pályázati rendszerek bonyolultsága, a dokumentációs terjedelme más közlési formát nem is igen tesz lehetővé. Ezt a pályázati tanácsadó vállalkozások mellett a kisebb gazdaságok is kezdik egyre inkább felismerni.

Problémaként merült fel, hogy az FVM oldalán sokkal hamarabb megjelent egy-egy közlemény, ami azért volt zavaró, mivel a pályázati határidőket a közlemény megjelenésének napjához kötötték, vagyis nem lehetett tudni, hogy pontosan mikortól is indul a határidő.
A webes tájékoztatás mellett természetesen vannak más olyan területek is, ahol az FVM és az MVH javíthatná az együttműködését. A telefonos tájékoztatással kapcsolatban azt lehet mondani, hogy a központi ügyfélszolgálat nehezen elérhető.

Az AVOP kommunikációját vizsgáló önértékelés:
Az AVOP kommunikációs tevékenységének kérdőíves felmérése a problémák, hiányosságok feltárására adott lehetőséget.
100 db kérdőív került kiküldésre, melyből 28 db érkezett vissza.

A kérdőíves felmérés során a férfiak és a nők aránya egyenletes megoszlást mutat. Általánosságban elmondható, hogy főként a 25-55 évig terjedő korosztály képvisel jelentősebb súlyt, ezek közül is a Budapesten és vidéki városokban élők.

A kérdőívet kitöltők két fő csoportra tagolódnak:

- az FVM és az MVH dolgozóira
- valamint az AVOP programra pályázatot benyújtó gazdálkodókra

Jelentős az FVM-ben, MVH-ban dolgozók; az Rt-nél, Kft-nél, Bt-nél ügyvezetők, társtulajdonosok, az egyéni vállalkozók valamint az őstermelők meghatározó aránya.

Az AVOP program tájékoztatási rendszerével kapcsolatban fontos megjegyezni, hogy a megkérdezettek közül 23-an tudták azt, hogy létezik az interneten, telefonon keresztül történő tájékoztatás, valamint a külső tájékoztatás (pl. a gazdáknak tartott előadások stb.). A termelők, kisgazdálkodók ma már választhatnak a tájékoztatási formák közül, kinek melyik hozzáférhetőbb.
A rendelkezésre álló pénzügyi forrásokról közölt adatokkal kapcsolatban a legtöbben azt jegyezték meg, hogy pontosnak tekinthetők, mivel a Minisztériumtól származnak. Akadtak olyan válaszadók is, akik véleménye szerint nem pontosak az adatok, mivel naponta hirdetik meg az összegeket.

Arra a kérdésre, hogy egy fórumot jó lenne-e kialakítani az MVH honlapján – ahol feltehetik azokat a kérdéseket, amelyekben bizonytalanok – a megkérdezettek 82%-a válaszolt igennel, mert úgy gondolják, hogy a telefonos ügyintézés kissé nehézkes. Előfordult már az is, hogy még a pályázatíró sem tudta értelmezni a kérdéseire telefonon adott válaszokat. Egyértelműen pozitív eredménye lett annak a kérdésnek, hogy egy pályázatkeresővel lehetne ellátni a weboldalt, mert így a pályázók egyszerűbben megtalálhatják a rájuk vonatkozó kiírásokat.
Az AVOP program és a közreműködő MVH belső, illetve külső kommunikációs tevékenységéről különböző vélemények születtek. A legtöbb válaszadó véleménye szerint a belső és külső kommunikációs tevékenység működésében akadnak problémák, mégis nagyvonalakban jónak mondható. Azonban voltak, akik úgy érzik, hogy a PR tevékenység mindkét esetben gyengén működik.

Az FVM Irányító Hatósága felel a tájékoztatásért, valamint az egyes intézkedések felfüggesztésének, módosításának, illetve meghosszabbításának megjelentetéséért. Ezt kötelezően az MVH is megjelenteti.
Az AVOP hivatalos weblapjának *(6. ábra)* a www.mvh.gov.hu és a www.fvm.hu tekinthető, amely a diagramból is jól megfigyelhető, hiszen a legtöbb megkérdezett ezt a lehetőséget választotta ki a felsoroltak közül. Mind a pályázók, mind pedig a hivatali dolgozók véleménye alapján elmondható, hogy ezeken a weblapokon megtalálható az az információ, amely egy pályázat elkészítéséhez elegendő.

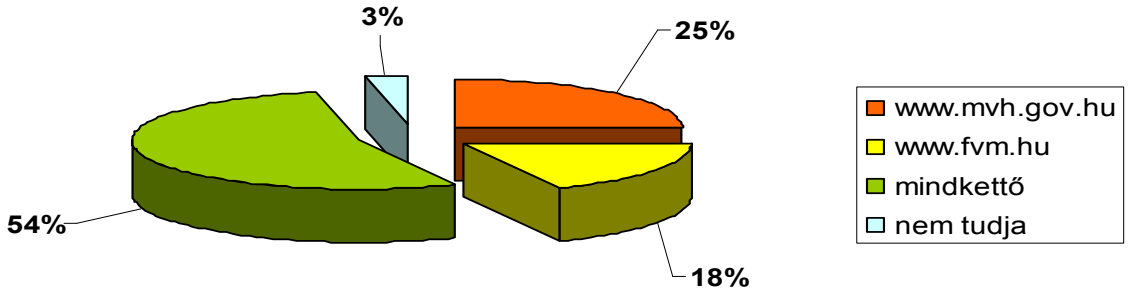

6. ábra: Az AVOP hivatalos weblapja
Forrás: Kérdőíves felmérés alapján saját eredmények

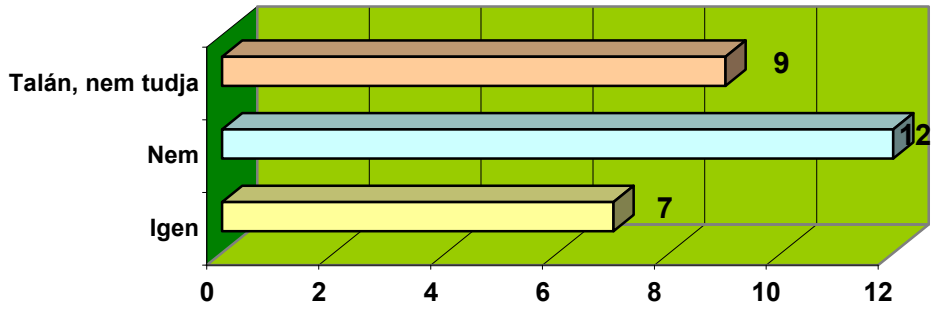

7. ábra: Szükségesség vizsgálata más egyéb szervezetek munkatársainak bevonásáról a tájékoztatási tevékenység végzésébe
Forrás: Kérdőíves felmérés alapján saját eredmények

A megkérdezettek többsége szerint nem lenne célszerű más egyéb szervezetek munkatársait bevonni a tájékoztatási tevékenység végzésébe. Egyrészt a pénzügyi adminisztráció lebonyolítása a legnehezebb, másrészt pedig a pályázatok bonyolultak (pl. összetettek a mellékletek, s így nehéz lehet összeállítani egy pályázatot), amelyet más szervezetek nem biztos, hogy véghez tudnának vinni.

Az igennel válaszolók szerint a következő szervezeteket kellene bevonni a tájékoztatásba:

- *MGSZH* (Mezőgazdasági Szakigazgatási Hivatal), amely magába foglalja az OMMI-t (Országos Mezőgazdasági Minősítő Intézet), valamint az Állat- és Növényegészségügyi Állomást;
- *VKSZI* (Vidékfejlesztési Képzési és Szaktanácsadási Intézet), amely képzési, oktatási tevékenységet végez;
- *MNVH* (Magyar Nemzeti Vidéki Hálózat);
- *AGRYA* (Fiatal Gazdák Magyarországi Szövetsége);
- *MOSZ* (Mezőgazdasági Szövetkezők és Termelők Országos Szövetsége);
- *MAGOSZ* (Magyar Gazdakörök és Gazdaszövetkezetek Szövetsége);
- *Falugazdász Hálózat;*
- *Magyar Agrárkamara.*

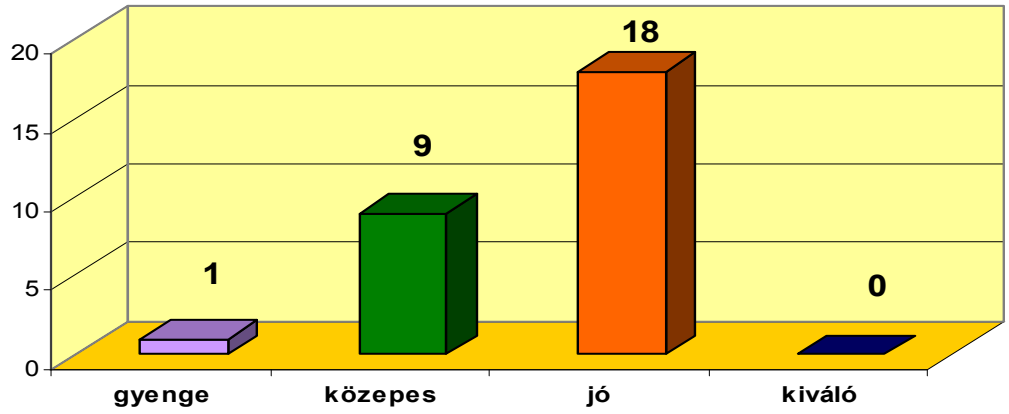

8. ábra: Az AVOP program kommunikációs tevékenységének vizsgálata
Forrás: Kérdőíves felmérés alapján saját eredmények

A *8. ábrából* jól látható, hogy a kérdőíves felmérés során a közepes és a jó minősítés kapta a legtöbb szavazatot. Ez alapján az AVOP program megfelelő tájékoztatást nyújt az elérhető, pályázható lehetőségek terén.
Összességében azt lehet megállapítani, hogy az AVOP program tájékoztatási rendszere jónak mondható, jelentősek az előrelépések a SAPARD programhoz képest. Azonban vannak még fejlesztési hiányosságok, melyekre célszerű lenne egy felmérést készíteni, hogy milyen módon lehetne az együttműködést segíteni.

Az egységes Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap (EMVA)

A salzburgi vidékfejlesztési konferencia (2003. november) következtetéseit, valamint a lisszaboni és göteborgi Európai Tanács stratégiai célkitűzéseit (gazdasági, környezeti és társadalmi fenntarthatóság) szem előtt tartva e javaslat a következő *három fő vidékfejlesztési célkitűzést* (prioritás tengelyt) határozta meg a 2007-2013. évi időszakra:

- A *mezőgazdaság versenyképességének szerkezetváltás révén történő növelése.*
- A *környezet és vidéki területek fejlesztése a környezet – és termőföld-menedzsment támogatása révén.*
- A *vidéki területek életminőségének javítása és a gazdasági tevékenységek diverzifikációjának támogatása a mezőgazdasági szektort és egyéb vidéki szereplőket célzó támogatások révén.*
- *A helyi kezdeményezések erősítése és támogatása céljából minden programnak tartalmaznia kell LEADER- elemet is.*

A tervek szerint 60 és 85%-ról 55, illetve 80%-ra (jelenlegi első célterület) csökken a közösségi társfinanszírozás aránya. A külön tengelyt képező közösségi kezdeményezés (LEADER) legalább 7%-át kaphatja meg a teljes vidékfejlesztési forrásnak. A tervezet egyik legfontosabb lépése ezért a vidékfejlesztés egyetlen pénzügyi és programozási keretbe történő integrálása. Az új EMVA keretei között egységes rendszerbe kerülnek a korábban eltérő szabályok szerint működő (az EMOGA Garancia, illetve Orientációs Részlegéből finanszírozott) vidékfejlesztési programok. (Halmai, 2004.)
A vidéki versenyképesség alapja egyrészt *a helyi erőforrások bevonása*, mobilizálása, másrészt *a KAP keretein kívüli technikai, piaci, támogatási lehetőségek feltárása és integrálása*.

Következtetések, javaslatok

Az AVOP működtetéséhez szükséges *jogszabályok, állásfoglalások az eseményeket követve jelentek meg*, melyek a működést megnehezítették. Javaslatom szerint a megfelelő működéshez *a jogszabályok időszerű meghozatala elengedhetetlenül szükséges.*

Az egyes intézkedések sikeressége azonban jelentősen különbözik. A legnagyobb érdeklődés a mezőgazdasági gépek (főként az erőgépek) iránt mutatkozott. A fejlesztések hatására egyes térségekben a növénytermesztés gépi, főként traktor ellátottsága már jónak mondható. Az elmúlt évben jelentősen bővült a korábban kritikus szinten álló gabonatároló kapacitás is. A *növénytermesztési beruházásokkal* kapcsolatban a támogatásoknak a *mezőgazdaság szerkezetváltását kellett volna szolgálnia, melyben kiemelt szerepet kaphat* az alternatív energiatermelés támogatása is. Nem elég az energiaültetvények telepítésének támogatása, hiszen ezzel az értékesítés még nem biztosított, hanem az integrációkat, feldolgozást és a biomasszából történő energiatermeléssel kapcsolatos kutatás – fejlesztést kellene támogatni.
Az *élelmiszer-feldolgozáshoz kapcsolódó beruházási pályázatok* (AVOP keretében) elsősorban a korszerűsítést és a környezetterhelés csökkentését célozzák, de kedvező, hogy az innovációt és az új termékek fejlesztését célzó projektek aránya eléri a 40%-ot.
Előtérbe került a post-harvest tevékenységek támogathatósága. Továbbra sem teljesen egyértelmű mindenki számára, hogy a mezőgazdasági termékek kibocsátása hol fejeződik be, és hol kezdődik az élelmiszeripar. Ezt a jövőben egyértelműen kellene definiálni.
Ismereteim szerint *az élelmiszeripari pályázatok ad-hoc pályázás révén valósulnak meg,* amelyek nem megfelelően illeszkednek a vállalkozás stratégiájába. Ezt a pályázási módszert a szakaszos pályáztatásnak kellene felváltania, amely átgondoltabbá tenné a vállalkozások fejlesztéseit.

A 2007-2013 közötti időszakban várhatóan hangsúlyeltolódás jelentkezik a fejlesztési jellegű támogatások terén. A *technológiai modernizációt, a szerkezetátalakítást-, a minőséget-, az innovációt-, és a környezet védelmét szolgáló fejlesztések iránt mutatkozik majd fokozódó igény.*

A hazai gazdaság fejlesztésében és az EU technológiai szintjéhez való felzárkózásunkban jelentős mértékű segítséget jelent a külföldi tőke hazai szerepvállalásának növekedése, amely az elmúlt másfél évtizedben vált jelentőssé. Erről írt Zsarnóczai J. Sándor: „A külföldi többségi tulajdonú vállalatok a hazai élelmiszeripari vállalatok 13,6%-át birtokolják, a foglalkoztatottak létszámának körül-belül egy-harmadát, ezzel szemben az adózott eredmények közel 90%-át érték el a teljes magyar élelmiszeripar eredményéből (Zsarnóczai, J. Sándor, 2006, p. 86.). Ugyan ez a szerző megállapította, hogy „Magyarországon a külföldi beruházók jelentős része a beruházásai döntéseinek meghozatalában fontosnak tekintette a rendelkezésre álló munkaerő képzettségi szintjét”. (Zsarnóczai, 2006, p. 86.).

A környezetterhelés csökkentése már jelenleg is fontos célja a beruházóknak, ez a jövőben várhatóan erősödni fog. Ugyancsak növekvő igény valószínűsíthető az új termékek fejlesztését, az innovációt célzó támogatások iránt. A mostani alacsony „kereslet” erősödésére számíthatunk a humánerőforrás fejlesztése (a gazdálkodók képzése, tanácsadás) terén. A vidéki gazdaság fejlesztéséhez, a tevékenységbővítéshez, a vidéki életminőség javításhoz kapcsolódó fejlesztési igények közül (AVOP) *az infrastruktúra- és falufejlesztést célzó pályázatok* vannak, és feltehetően azok is lesznek túlsúlyban.
A tevékenységbővítésre irányuló pályázatok zöme – és egyre növekvő hányada – a falusi turizmus fejlesztését célozza és várható, hogy a turizmus fejlesztésére a jövőben is komoly igény mutatkozik. Ezzel lehetőség nyílik a helyi adottságokhoz való jobb alkalmazkodáshoz, valamint a kiegészítő jövedelemszerzéshez is.

A következő javaslatom az AVOP *pályázatok hiánypótlásával* kapcsolatosak, mert probléma a későn érkező, valamint a regionálisan nagyon eltérő hiánypótlások; ezek függvénye a sok, felesleges dokumentum bekérése. Meglátásom szerint a hiánypótlásokban ne a formai hiányosságok javításán legyen a hangsúly, hanem azon szakmai kérdéseken, melyek könnyebbé teszik a pályázatról való döntést.
A *pályázatok elszámolásának* egyszerűsítése, az elszámolás rendjének felülvizsgálata nagyon fontos, amiben úgy gondolom kiemelt szerepe van az MVH regionális irodák tapasztalt szakembereinek a tájékoztatására fórumokon a pályázók irányába.

A következőkben azt a javaslatot fogalmaznám meg, hogy a www.mvh.gov.hu és a www.fvm.hu jelenleg hivatalosnak tekinthető weboldalak közül, az egyiket lenne célszerű hivatalosnak átalakítani, a másikat pedig ennek alárendelni. Ez azért szükséges, mert a pályázók jelenleg különböző információkhoz juthatnak eltérő időben és ez a pályázatok elkészítésénél felesleges nehézségeket okozhat.
A weboldalas tájékoztatással kapcsolatosan javaslatom az lenne, hogy a pályázatok esetleges felfüggesztéséről szóló híreket a tényleges felfüggesztés előtt egy hónappal kellene megjelentetni, mivel nagyon sok olyan dokumentumot is csatolni kell egy pályázathoz, amelyek beszerzése sok utánajárást, ezzel együtt költséget jelent a pályázóknak.

Felmerült még a kérdőíves kutatásom során az is, hogy a közreműködő MVH és a program belső és külső PR tevékenysége általánosságban véve jól működik, viszont a kisebb problémákon javítani kellene. Ezért véleményem szerint javítani kellene az egyes intézmények közötti kommunikáción.

Irodalom

20 kérdés az AVOP-ról Budapest, 2005 FVM Kiadványok
AVOP Értékelés Jelentés Budapest, 2006. Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium
FEHÉR I. (2004): A magyar agrárgazdaság EU csatlakozása és harmonizációja Gödöllő, Szent István Egyetem. www.agroservice.hu/aginfo
FÜLÖP Zs. – SZENTIRMAY Z. (2001): Az agrárágazatok felkészülése az EU Strukturális alapjainak fogadására Gazdálkodás XLIV. Évf. 6.sz. 1-4.o.
HALMAI P. (2004): A Reform ökonómiája Budapest, KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft (186-187. o.)
KEMENDY T. (2006): Az AVOP végrehajtásának helyzete Budapest, Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatal, Vidékfejlesztési Támogatások Igazgatósága (előadás)
MAÁCZ M. (2006): Az Európai Unió vidékfejlesztési politikája 2007-2013 között, A *magyar vidékfejlesztési stratégia* Budapest, FVM Irányító Hatósági Főosztály (előadás)
Nemzeti Fejlesztési Hivatal Egységes Monitoring és Információs Rendszer (EMIR) adatai alapján, Budapest 2006
TóTH T. - VASA L. – FOGARASSY CS. – KESZTHELYI K. – PESTI CS. – PÉTER B. – RITTER K. – NÉMETH P. (2006): Tanulmány az AVOP program működéséről (workshop). Gödöllő, SZIE, 64 o.
ZSARNÓCZAI J. SÁNDOR et. al., (2006): A külföldi tőke szerepe a magyar munkaerő-gazdálkodásban és az élelmiszeriparban, pp. 85-102. In: A fenntartható mezőgazdaság közgazdaságtana. Tudományos Könyvsorozat. SZIE Kiadó, Gödöllő, p. 158.

Szerző:
Széles Ivett, PhD hallgató
SZIE GSZDI
Regionális Gazdaságtani és Vidékfejlesztési Intézet
ivett.szeles@vipmail.hu; Szeles.Ivett@gtk.szie.hu